

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת ויצא

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגית, איתי תלין משוגת. ובקשתינו שטוחה לפני המעינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת / ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה [שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע], ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת ויצא

התורה לא מאריכה בסיפורי מעשיות - אלא כדי ללמדנו מוסר השכל / רק כאן שכב יעקב אבינו ע"ה, והטעם לזה / להקדים רפואה למכה / אין לך נשק גדול מעסק התורה / התורה והתפלה הם שיכולים לבטלה גזירה רעה מהאדם / 'כד יהיב דעתיה למיהדר' - בשביל לקבל סייעתא דשמיא צריך השתדלות / הבא להיטהר מסייעין אותו - וככל שיבוא יותר, יסייעוהו יותר / עזוב תעזוב עמו / בת פרעה הושיטה ידה לנילוס - ונעשה נס / סייעתא דשמיא והצלחה בתורה ובכל העניינים - כשיעשה את ההשתדלות / מעלת וחשיבות עסק התורה בדור הזה / האפשרות הגדולה לזכייה ב'סייעתא דשמיא' בדור הזה / הצורך הגדול של 'סייעתא דשמיא' / וישם מראשותיו - מה הועיל יעקב אבינו ע"ה באבנים אלו? / כאשר יש 'חיות רעות' - צריך לשמור על ה'ראש' / 'בתר' רישא גופא אזיל' / זהירות מעיתונים פסולים וכיו"ב / צריכים שמירה / זהירות מספרים שאינם על פי דעת תורה / יעקב אבינו ע"ה עשה אבנים סביב לראשו - השתדלות בלבד מספיקה / הנס שנהפכו האבנים כולן לאבן אחת - מוסר השכל / זהירות מהמחלוקת / כל הבריא לא נבראה אלא לשימוש האדם השלם / יעקב אבינו ע"ה האדם השלם שהעולם נברא למענו / זהירות מנדנד חטא

התורה לא מאריכה בסיפורי מעשיות - אלא כדי ללמדנו מוסר השכל
נראה היום בעזרת ה', להתבונן בפרשה שלנו, פרשת השבוע - פרשת ויצא. בעניינים הללו של 'ספר בראשית', שהרי זה פשוט, (הזכרנו את זה הרבה פעמים), שלא הייתה מגמה ב'חומש' רק לספר 'סיפורים' על האבות. חלילה וחס. כל העניינים הללו המובאים בתורה, זה בא ללמדנו מוסר - באופן כללי ובאופן פרטי. זה לא סתם 'סיפורים' בעלמא.
כבר הזכרתי לשון הזוהר בפרשת בהעלותך (דף קנב ע"א), שרבי שמעון בר יוחאי מקלל בקללות נמרצות את אותו אחד החושב שחומש

זה קובץ של סיפורים. רחמנא ליצלן מהאי דעתא. ואנו צריכים להתבונן בפרשת השבוע, מה יש לנו ללמוד מ'מעשה אבות', מיעקב אבינו ע"ה. אומרת התורה הקדושה: 'ויצא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, וישכב במקום ההוא. ויחלום והנה סולם מוצב ארצה, וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. והנה ה' ניצב עליו ויאמר, אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, הארץ אשר אתה שוכב עליה, לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ונברכו בכך כל משפחות האדמה וזרעך' (בראשית כח, י-יד). ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש אלהים במקום הזה, ואנכי לא ידעתי' (שם פסוק טז). ונראה בעזרת ה' לבאר פסוק פסוק.

רק כאן שכב יעקב אבינו ע"ה, והטעם לזה

דבר ראשון, מה שצריכים תמיד לחזור ולשנן, מה שהזכירו רבותינו: 'ויפגע במקום וילן שם.. וישכב במקום ההוא' (פסוק יא), ומביא את זה רש"י בחומש כאן: 'לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה'. והם דברי רבותינו במדרש (בראשית רבה פר' סח סי' יא). והטעם שלא שכב, עסק התורה, שהיה ייגע ועמל בתורה יומם ולילה כפשוטו.

להקדים רפואה למכה

אבל יש בזה עוד טעם. יעקב אבינו ע"ה יודע להיכן הוא הולך. הוא יודע שהוא הולך אל 'לבן'. 'לבן הארמי'. הוא נכנס ל'גוב האריות'.

א. א"ה, וזו לשון המדרש תנחומא (פר' וישלח סי' ט): **אין לך אדם שהיה יגע בתורה כאבינו יעקב**, כמו דאת אמר ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כה כז), אין כתיב כאן יושב אהל, אלא יושב אהלים, יוצא מבית מדרשו של שם, והולך לבית מדרשו של עבר, ומבית מדרשו של עבר, לבית מדרשו של אברהם. עכ"ל.

'מאורת נחשים'. 'לבן' שהיה לו 'ישיבה' ו'בית מדרש' של 'כישוף', וכל מי שרצה 'להתחנך' בדברים הללו של 'כישוף' ו'טומאה' ידע את הכתובת.. כמו שכתוב בפרשת בלק, 'פתורה ארם', שם היה 'בית המדרש', של מכשפים ורמאים, ומי שרצה לבוא ולקבל דפלומה שם יכל לבוא וללמוד שם. יעקב אבינו ע"ה ידע להיכן הוא נכנס. מקדים רפואה למכה. מה ה'רפואה'? 'תורה!'. תורה זה רפואה לכל דבר.

אין לך נשק גדול מעסק התורה

במשך ארבע עשרה שנה לומדים במיצוי הנפש, לומדים בלי לישון בלילה, לומדים בשקידה נוראית, בהמשך אחד בלי הפסקות, ורק בהיותו בדרך, הוא לן (כמו שאמרנו). אבל באותם ארבע עשרה שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה. אדם שהולך ל'לבן' צריך להצטייד ב'נשק', ואין 'נשק' כנגד 'לבן הארמי' אלא 'תורה'. הכח של ישראל זה לא ב'כח הזרוע', 'הידיים ידי עשו' (בראשית כז כב), אבל ה'נשק' של ישראל, של 'יעקב', 'הקול קול יעקב' (בראשית שם). למה? כי הוא הולך למקום מסוכן, 'מקום מועד לפורענות', הולך אל 'לבן הארמי', ה'רמאי' כידוע, היה לו פרסום בכל העולם, כולם ידעו מי הוא 'לבן' הרמאי, ויעקב אבינו ע"ה ידע אם מי יש לו 'עסק' כאן. לכן מוכרחים להצטייד ב'נשק'. אין זמן ל'שינה'. צריך לאסוף 'תורה' בשקיקה גדולה. וכך ה' יעזור שהוא יוכל להצליח עם אותו אחד, עם 'לבן הארמי'. כך במשך ארבע עשרה שנה. רק אחרי הכנה כזו, יכול לצאת לדרך, ורק אז 'וישכב'.

התורה והתפלה הם שיכולים לבטלה גזירה רעה מהאדם

נפקא מינה לכל אחד מאיתנו, שיידע ש'תורה' ו'תפלה' היא שפועלת את עיקר העיקרים. רק 'תורה' היא שמשנה 'גזירה'. בגמרא מסכת שבת (קנו). יש מחלוקת אם יש 'מזל' לישראל או לא, ולמאן

דאמר 'אין מזל לישראל' מפרש רש"י (שם) 'דעל ידי תפלה וזכות מושגתה מזלו לטובה'. מה זה 'זכות'? יש מפרשים שזה 'צדקה'. ויש מפרשים שזה 'תורה', כך אומר הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל (ע' נפש חיים מע' מ אות כה). לדעת: לשנות 'גזירה' אפשר רק על ידי 'תפלה', רק על ידי 'תורה'.

'כד' יהיב דעתיה למיהדר' - בשביל לקבל סייעתא דשמיא צריך השתדלות

הגמרא במסכת חולין (צא:) אומרת, על הפסוקים הללו - וגם רש"י מעתיק את זה (פסוק יז) - כשהגיע יעקב לחרן, אמר: 'אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי?!', כך יעקב אבינו ע"ה שאל את עצמו, איך ייתכן שבמקום שבו אבותי התפללו, במקום שהיה בו נסיון העקידה, אותו מקום מקודש עברתי ולא התפללתי?! אומרת הגמרא: 'כד יהיב דעתיה למיהדר', כשנתן דעתו לחזור, 'קפצה ליה ארעא', קפצה לו הארץ, דהיינו: נתקצרה לו הארץ, כך אומר רש"י (חולין שם). 'מיד ויפגע במקום', הוא הגיע חזרה ל'הר המזריחה'. נתחדש כאן חידוש גדול ללמד אותנו, (וכל אחד צריך לדעת את זה), כולם מבקשים 'עלייה' בעבודת ה' יתברך, אף אחד לא רוצה לעמוד ולהישאר באותו מקום, אבל זה לוי בהשתדלות שלך. רק כאשר יעקב אבינו ע"ה 'כד

'אורח חיים למעלה למשכיל'

ב.

האמת היא שאי אפשר להשאר על אותו מקום. 'אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה', כך אומר שלמה המלך ע"ה - החכם מכל האדם (מלכים א ה יא) - בספר משלי (טו כד). פירוש הדברים: אם אדם לא עולה בעבודת השי"ת, להוי ידוע, 'מודעה רבה לאורייתא': הוא בירידה! בהכרח. אי אפשר

שאדם יפייס את עצמו ויאמר: 'אני לא עולה, אבל אני גם לא יורד...'. אין דבר כזה. זה טעות. אם אדם לא עולה בעבודת הבורא - בהכרח הוא יורד. 'אורח חיים למעלה למשכיל', מי שרוצה באמת 'להשכיל' ו'לעלות', מוכרח להיות 'למעלה', כי אם לא - הרי שהוא יורד (וכן כתב הגר"א ז"ל בפירושו למשלי שם).

אסור 'לקפוא' בעבודת ה'

מספרים על רבינו הקדוש ה'בעל שם טוב' ע"ה, שפעם היה מחלך עם התלמידים שלו בחו"ל, ב'רוסיה', ('פולין'), בחורף, ב'חורף הרוסי', שם הקור נורא, ומחמת הקור העצום קפא ה'נהר' כ'קרח'. וראה שעומדים גויים על הנהר, והיו חוצבים על גבי הנהר, עושים את ה'צלם' שלהם על גבי ה'קרח', (את ה'שתי וערב' שלהם, 'צלב', חצבו ב'קרח'), נאנח אנחה גדולה ומרה ה'בעל שם טוב' ע"ה. שאלו אותו התלמידים: 'כבוד הרב, מה ה'אנחה' הזו?', אמר להם: למדתי מכאן מוסר השכל, איום ונורא, מוסר נוקב. מקום ה'טהרה' שיש לנו - זה 'מים'. אדם שהוא טמא טובל ב'מקוה'. טובל במעין ונטהר. למה נמשלו דברי תורה ל'מים'? מה 'מים' מעלים את האדם מ'קפא' טומאה ל'קפא' זכות, כך גם כן 'תורה' (ע' ברכות טז רע"א). אבל 'טהרה' זה בא מכח 'מים'. אדם טובל ב'מקוה' נטהר. וכאן ברגע שהנהר 'קפא' - הוא שימש ומשמש ל'עבודה זרה'. חוקקים וחוצבים על גבו 'עבודה זרה'. ללמד אותנו: אם אדם 'קפוא' בעבודת ה', אפשר להגיע ל'עבודה זרה'. בעבודת ה' אי אפשר לקפוא. מוכרחים תמיד להתקדם ולעלות. אין לעמוד. מוכרחים תמיד להתאזר בכח ולהמשיך הלאה והלאה. אין להיעצר. ברגע שהאדם נעצר, 'קפוא' על שמריו. זה 'סכנה!'. הוא יכול להתהפך למציאות של 'עבודה זרה'. זה מציאות של 'תורה', מציאות של עבודת ה' יתברך.

'וסרתם - ועבדתם!'

'אורח חיים למעלה למשכיל' (משלי שם), אם ח"ו יעמוד - 'קפא'. ואם אדם קצת מתרחק מתורה, כמו שאנחנו אומרים בכל בוקר וערב בפרשת 'שמע ישראל': 'וסרתם ועבדתם' (דברים יא טז), אומר רש"י (שם): 'וסרתם', פרשתם מן התורה, ומתוך כך, 'ועבדתם אלהים אחרים'. כיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק ב'עבודה זרה'. אם אדם שר מן התורה, 'סר' קצת, (לא צריך הרבה), באותו

יהיה דעתיה', כשאר נתן בדעתו לחזור - נעשה לו קפיצת הדרך. אחרי שהשתדל. דוקא.

הבא להיטהר מסייעין אותו - וככל שיבוא יותר, יסייעוהו יותר
אם אתה מחפש עזרה מן השמים, אתה מחפש שיקפיצו אותך הלאה - זה תלוי בך. כשאתה מתקרב ובא, כשאתה נותן דעתך לחזור לאבינו שבשמים, רק אז תקבל עזרה מן השמים. אבל לא ייתכן שאדם יהיה במציאות שלו, ב'מהלך' שלו, והוא רוצה לקבל עזרה מן השמים. זה לא הולך. כשאתה מתקרב, כשאתה נותן דעתך להתקרב, יעזרו לך מן השמים. 'הבא ליטהר מסייעין בידו' (שבת קד.). אבל הוא צריך לבוא. הוא לא יכול להישאר במקומו ולומר: 'ריבון העולמים, אני מזכה אותך במצוה יקרה וקדושה, שתחזיר אותי בתשובה..', אין דבר כזה.. אתה תתקרב, ואתה תבוא, ואתה תשתדל, ואתה תתאמץ - ורק אז תקבל עזרה מן השמים. אבל לגלגל את זה על השמים מלכתחילה, בלי לנסות, זה לא שייך. כשנותן דעתו לחזור, 'כד יהיב דעתיה למיהדר', עוזרים לו

זמן יכול הוא להידבק ב'עבודה זרה'. ממש ברגע אחד של 'וסרתם' מן התורה, כבר יכול האדם ליפול ל'עבודה זרה'.

ביאור הלשונות 'נופל' 'ורש' 'יורד' לגהינם

זה הפשט בלשון הגמרא (בכמה מקומות): 'נופל לגהינם'. מה הפירוש 'נופל'? ברגע אחד יכול ליפול לגהינם. פירושו ב'חדא מחתא', לא צריך ללכת 'צעד אחד צעד' לגהינם. ברגע אחד יכול ליפול. זה הסכנה. ויש עבירות שכתוב עליהם: 'יורש גהינם'. פירושו של דבר, כמו 'ירושה', ברור לו שהוא יקבל, אחרי פטירת אביו ייקבל את ה'ירושה', אם ירצה או לא ירצה. גם אם יצחק: אני לא רוצה ירושה. לא יעזור לו. ירושה באה לך אם תרצה ואם לא. אתה לא יכול להתחמק ממנה. כך אותו דבר: 'יורש גהינם', ודאי יקבל את ה'ירושה' הזו של גהינם. ויש עבירות שכתוב עליהם 'יורד לגהינם', מדרגה אחר מדרגה, לא בפעם אחת.

ומסייעין בידו. כשהוא בא לטהר מסייעין בידו. וקבלה בידו: שכל מה שאדם יהא יותר בא ליטהר - כך יהיה הסיוע גדול יותר.

עזוב תעזוב עמו

יש מצוה של 'עזוב תעזוב עמו' (שמות כג, ה), מצוה של 'פריקה', אם אדם רואה את חמורו של חבירו כשהוא רובץ תחת משאו, הטעינו אותו 'מטען' כבד והוא 'רביץ', אין לו כח לשאת ב'משא' - יש מצוה לעזור לו לפרוק, הרי צער בעלי חיים דאורייתא (בבא מציעא לב:). והגמרא אומרת (בבא מציעא לא:): במה דברים אמורים? אימתי אדם חייב לעזור לפרוק? 'עזוב תעזוב עמו'. כשבעל החמור הזה הוא גם כן נותן יד ומשתתף בפריקה או משתתף בטעינה - אתה מצווה לעזור. אבל אם בעל הבית אומר לשני: 'תראה, מן השמים זיכו אותך במצוה יקרה של פריקת החמור, אתה תפרוק ואני בינתיים אנוח קצת, אישן קצת, אעשן סיגריה.. אני מכבד אותך במצוה הזאת..', (ב'חנים' אני מכבד אותך לקיים את המצווה.. לא צריך אפילו שתשלם על זה..), אומרת הגמרא, באופן כזה,

רצון - צנור

ג.

כבר הזכרנו מה שאמרו חכמים שהכל תלוי ברצון של האדם, ו'רצון' אותיות 'צנור', אותם אותיות שמרכיבים את המילה 'רצון' הם אותם אותיות שמרכיבים את המילה 'צנור'. (ע' למרן החיד"א בס' נחל קדומים פר' ראה אות א.). ללמדנו: שלפי ה'רצון' שאתה רוצה, לפי הכמות של ה'רצון' שאתה רוצה - כך ישפיעו לך. כך ה'צנור' שתקבל. אדם שמבקש מעט - יקבל מעט. אדם שרצונו רעב וגדול ועז - יקבל הרבה. הכל תלוי בך. כמה שתבקש ותרצה יותר - תקבל יותר. זה כלל גדול בתורה. שאדם יתאמץ בדבר הזה. זה היסוד שאנו רואים כאן, עזרה מן השמים יש - אבל למי שבא. אם אדם 'לא איכפת' לו - גם בשמים 'לא איכפת' ממנו.

בציור כזה, פטור מלעזור ולסייע בפריקה. למה? 'עזוב תעזוב עמו' - עמו במלאכתו. כשבעלת הבית נותן יד, אתה מחוייב לעזור, אבל כשהוא 'יצא מן התמונה', אתה לא חייב לעזור.

הוא הדין - אומרים רבותינו המפרשים (ע' להגרש"ק בס' גבורות שלמה מאמר ג לסוכות דף פה ע"ב) - במצוה של 'תשובה'. הוא הדין במצוות שהאדם מתקרב לבוראו. אם אתה נותן יד - יעזרו לך מן השמים. אבל ברגע הזה שאתה פוטר את עצמך, לא עושה כלום, יושב במקומך בנחת, ומתפלא מדוע ולמה אין לך סייעתא דשמיא. כי אתה לא משתדל. אתה צריך להתקדם, אתה צריך לבוא, אתה צריך שיהיה בחינה של 'כד יהיב דעתיה ל'מיהדר', כשאתה נותן את דעתך לחזור - יעזרו לך מן השמים. אין דבר כזה שתגלגל על אחרים ואתה לא תעשה כלום. טעמו וראו כי טוב ה' (תהילים לד ט). אבל צריך לטעום. 'טעמו - וראו'. רק אחרי שטועמים יכולים לראות. אבל בלי השתדלות, לא יעזור שום דבר.

ד. מלבוש חדש - אחרי שמורידים את המלבוש הישן

ראיתי מעשה מופלא, משל נפלא, (כמדומני בשם המגיד מדובנא ע"ה), על איזה 'כפרי' אחד שחי באיזה 'יער' (איזה ג'ונגל אחד), ויום אחד התגלגל ובא ל'עיר'. הסתכל באנשי ה'עיר', (עיר גדולה, עיר מכובדת), וראה איך הוא לבוש - ואיך הם לבושים.. נבהל, הוא לבוש ב'בלויי סחבות', (איזה מין גלימה מזוהמת, טלאי על טלאי, סמרטוטים), וכאן כולם לבושים כמו 'מלכים' נסיכי ארץ, לבושים ב'מלבוש מפואר'. ואותו כפרי חמד את זה, אמר, 'אני גם רוצה כזה מלבוש'. שאל את אחד האנשים, 'היכן משיגים לבוש כמו שאתם לובשים כאן בעיר?' אמרו לו: 'במקום פלוני יש 'חייט' מעולה, ושם הוא תופר חליפות לכל אחד, ויש שם חליפות מוכנות למי שרוצה. תכנס ותקנה'. בא ל'חייט', אמר לו, 'אדוני החייט, יש לך איזה חליפה מפוארת, מהודרת, בשבילי?! גם אני רוצה מלבוש מכובד, נמאס לי מהמלבוש המאוס שיש לי, יש לך איזה חליפה לתפארת בשבילי?!', הסתכל עליו ה'חייט', אמר לו, 'כן, יש לי חליפה מהודרת גם בשבילך,

בת פרעה הושיטה ידה לנילוס - ונעשה נס

מצינו את אותו יסוד גם אצל בת פרעה, (בפרשת שמות), שהיא יצאה וראתה בנילוס את התיבה של משה רבינו ע"ה, והיא הושיטה את ידה, את אמתה, 'ותרא את התיבה בתוך הסוף, ותשלח את אמתה ותקחה' (שמות ב, ה), שואלים המפרשים: מה הטעם בדבר? מה בת פרעה חשבה? עומדת על שפת הנילוס, והיא רואה איזה תיבה בנילוס, ומושיטה את היד. למה? ההרי היד שלה לא תגיע! הושטת יד זו למה היא באה? מה התועלת יש בה? אבל הגמרא בסוטה (יב:) אומרת, שכאשר בת פרעה הושיטה את היד - התרחש הנס, היד שלה השתרברבה והתארכה עד התיבה, והיא הביאה אותה. ללמדנו כי 'נס' הקב"ה עושה למי שמושיט יד.

קח את זה ותמדוד את זה כאן בחדר הזה, תכנס, תוריד את הוילון ותמדוד לעצמך, תראה אם זה מתאים לך בדיוק'. נכנס אותו כפרי, והתחיל למדוד, ו'לא עולה יפה'.. לא נכנס. למה? כיון שאת ה'חליפה' החדשה והמהודרת שנתן לו ה'חייט' הוא לבש על המלבוש שיש לו, על הסמרטוטים שהוא לובש. הוא לא פשט את המלבוש שלו, את הבגד הקרוע והבלוי שיש לו.. את החליפה שהוא קיבל הוא מנסה ללבוש על המלבוש שהיה לו מקודם.. זה לא הולך. זה לא 'מתלבש' ביחד. הוא מכניס את היד ל'שרוול' - וזה נתקע, לא יוצא ולא נכנס..

והנמשל פשוט: מתי זוכים לקרבת ה', לסייעתא דשמיא? כשאתה יוצא מה'מהלך' הקודם שלך. אבל כשאתה רוצה ללכת באותו 'מהלך' קודם, ועל זה אתה רוצה להלביש מלבוש לתפארת, על זה אתה רוצה לפתוח 'דף חדש', (בלי לשנות את ה'דף הישן'), זה לא הולך. תוריד את ה'מלבוש' הישן, וכך תוכל באמת ל'התלבש' ב'מלבוש' היפה הזה. אבל ללכת באותו 'מהלך' הקודם, ולהוסיף רק מלבושים חדשים, זה בלתי אפשרי. לא זו הדרך [זה הדרך של עשיו (הדוד שלנו).. בסוף הפרשה שעברה (פרשת וירא, כח ט): 'וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה', הוסיף רשעה על רשעתו, הוא לא גירש את הראשונות (רש"י שם), זה לא הולך כך].

סייעתא דשמיא והצלחה בתורה ובכל העניינים - כשיעשה את ההשתדלות זה מה שכתוב כאן בפרשה שלנו, שקפצה לו הדרך ליעקב אבינו ע"ה, מתי? כשהוא התחיל לחזור, כשהוא נתן בדעתו לחזור. כשהתקרב ובא. רק אז קפצה לו הדרך. וזה לימוד מוסר לנו: אתה רוצה עזרה? תקבל. אבל בתנאי שאתה תלך, אתה תבוא, תשתדל, תוסיף, וכשמוסיפים - יש מקום לברכה לחול. אבל אם עומד בשליו, לא יעזור כלום. אבל אם יושב ולא משתדל לא יעזרו לו כלום. אם אתה מושיט יד, אתה עושה פעולה לטובה, אתה מתקרב - כבר יש 'היכי תימצו', יש מקום, יש אפשרות, שיחול כאן נס, יש מקום שיחול כאן 'סייעתא דשמיא', שתתקדם הלאה, אבל אם אתה עומד בשלך ולא משתדל, לא יעזור כלום. רק שיראה שהוא רוצה, שיהיה 'כד יהיב דעתיה למיהדר', תראה שאתה רוצה, תבוא לקראת הבורא - ויעזרו לך. אבל כשאתה יושב במקום שלך ונאנח ומבקש, זה לא מספיק. צריכים 'פעולה' צריכים 'עשייה'. יותר 'קביעות עיתים לתורה', יותר 'צדקה', יותר 'חסד'. הוא בא ועושה את ההשתדלות שלו, ומן השמים דוחפים הלאה, מביאים את האדם הלאה. אבל כשהוא יושב בשליו לא יעזור כלום.

מעלת וחשיבות עסק התורה בדור הזה

שמעתי מאדם גדול, שהוא אמר שה'דור' שלנו זה לא כמו הדורות הקודמים. יש הרבה הבדלים בין הדור שלנו לדור שעבר, ולדורות שעברו. הרבה ירדנו אחורנית. צריכים לדעת כמה מדרגות ירדנו

ה. איך היה ה'רחוב' נראה לפני שתיים-שלוש דורות? כמו היום? (היום אדם הולך ב'רחוב' הוא לא חוזר כמו שהוא יצא...). שמעתי מגדול אחד, שהוא אמר, כמה היה קל לחבר חיבור טוב - לחבר ספר טוב - בירושלים. מי שהוא היה 'תלמיד חכם', שהייתה לו קושיא חמורה, קושיא גדולה, היה יכול לכתוב ספר על זה.

אחרונית. ואותו גדול אמר לי את זה גם על מציאות של 'תלמוד תורה', וגם על מציאות של 'סייעתא דשמיא'. על 'תלמוד תורה': צריך האדם תמיד להתבונן ולראות, לא לשכוח את זה - נמצאים כעת ב'זמן מלחמה'. וב'זמן מלחמה' - השכר גדול ומכופל. מקבלים כל סיוע. כל תורה שעוסק בה'. וכמה האדם צריך לשמוח בתורה שהוא לומד, בדור שלנו כל תורה שאדם לומד - אוהבים בשמים. על מי מצביעים באצבע ואומרים 'ישראל

היה הולך ברחוב (כאן בירושלים), דופק בדלת הראשונה, נכנס, יושב שם, אומר לבעל הבית: 'תשמע, אני לומד סוגיא פלונית, ויש לי קושיא גדולה כזו וכזו'. היה מרצה לו את הקושיא, והשני היה שומע אותה, ומשיב לו: 'אפשר לתרץ כך וכך'. שמע את התירוץ שלו, הולך ודופק בדלת השניה של השכן, אומר לו: אני הקשתי קושיא כזו, וחברי תירץ כך וכך, אתה מה אומר?', והוא היה אומר לו: 'אפשר להגיד חילוק כזה, אפשר להביא ראיה כזו'. היה דופק בדלת של השלישי, והוא היה מוסיף לו עוד ראיות. עד שגמר ה'רחוב' היה יוצא עם חיבור גדול. כך היה 'רחוב' נראה. לדעת איך היה פעם נראה מציאות של 'תורה'.

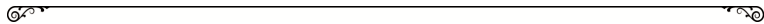
ו. משלו הנפלא של ה'חפץ חיים' זצ"ל - ב'שעת מלחמה' מקבלים הכל ויש על זה מעשה נפלא שמביא ה'חפץ חיים' ע"ה: מספרים שהיה לו - ל'חפץ חיים' ע"ה - איזה חבר בעיר 'ורשא' שהיה 'סוחר', סוחר ב'תבואה', סוחר ב'חיטה'. פעם נפגש אתו ה'חפץ חיים', ושאל אותו: 'תגיד לי, איך אתה מנהל את העסקים שלך? מה מצב העסקים שלך?', אמר לו: 'אדוני הרב, מה אגיד לך? ה'שוק' חלש. אין ברכה. אין רווחים. לא הולך טוב. אני סוחר ב'תבואה', באים אצלי לקנות, וכשאני מציע את הסחורה שלי, דבר ראשון מטילים מום בסחורה, אומרים לי: 'החיטה הזו שאתה מביא זה לא מספיק נקי, יש בה הרבה 'פסולת' הרבה 'לכלוך', הרבה 'עפר', תביא סחורה יותר טובה', אני מביא סחורה יותר טובה, אומרים לי: 'זה יותר טוב, אבל אנחנו מבקשים את הסחורה שיש לך בפנים' לעצמך, מה שאתה לוקח לעצמך לבית, את ה'מעולה' את ה'טיב' החשוב, את מה שאתה לוקח לעצמך'. אני הולך מביא את הסחורה ה'נקיה' ביותר, אין 'לכלוך' אין 'פסולת' אין 'תולעים', אומרים לי: 'תשקול חצי קילו..', על זה אני

אשר בך אתפאר?! (ישעיהו מט ג). על אותם אלה שעדיין מושכים הלאה, על אותם אלה שעדיין נלחמים, עדיין עוסקים בתורה, עדיין קובעים עיתים לתורה, עדיין מתפללים, עדיין שומרים שבת. (על השאר - ה' יחזיר את כולם בתשובה, אבל צריך הלאה, את ההמשכיות של התורה בעם ישראל, וזה רק מי ששומר את התורה ועוסק בתורה). זה לגבי 'תלמוד תורה'.

טרחתי את כל הטורח הגדול הזה, חשבתי שייקחו כמה 'ארגזים'.. וכי מזה אפשר שיהיה ברכה? איזה רווח יש מזה?!. ובירך אותו ה'חפץ חיים' ע"ה.

עברו שנים, ופרצה 'מלחמת העולם הראשונה', ונפגשו שוב - אותו סוחר וה'חפץ חיים' - בשעת ה'מלחמה', שאל אותו ה'חפץ חיים': 'איך עכשיו ב'מסחר'? איך חיי ה'שוק', איך אתה משתכר, איך אתה מרוויח?', אמרו לו אותו סוחר: 'כבוד הרב, ברוך ה' עכשיו מצויין, למה? 'זמן מלחמה', ובזמן מלחמה - אין 'חיטה' ואין 'תבואה', כל מה שאני מביא כולם קונים, בין אם היא תהיה 'נקיה' או אם תהיה מלוכלכת. ולא רק זה שקונים ממני, אלא משלמים לי פי חמש ופי עשר, כמה שאני מבקש. אומרים לי האנשים: 'כמה שתבקש - תקבל'. רק תביא לנו סחורה'. כי כך זה בזמן מלחמה, כשאין כל כך סחורה ב'שוק, ולכן כשמביאים לאנשים סחורה הם מקבלים אותה בשמחה ומשלמים כמה שמבקשים עליה'. כך הוא אמר לח'פץ חיים' זצ"ל.

אמר ה'חפץ חיים' זצ"ל, מעשה זה מוסר גדול בשבילנו. בזמן הקדמונים, בדורות שעברו, שכל בית ישראל היה דבוק ב'תורה', דבוק ב'מצוות', ממילא אדם היה יושב ועמל בתורה - היו מביאים את התורה שלו לשמים, ל'בית דין של מעלה', והייתה בדיקה קפדנית על ה'תורה' שלו: האם ה'תורה' שלו הייתה הכל 'לשמה' (לשם שמים), או 'לשמו' (למען עצמו). קצת 'לשמו' או הרבה 'לשמו'? אחרי ה'ברירה' ואחרי ה'בדיקה' היה אפשר שיישאר סך הכל 'חצי קילו'.. כי היו מורדים הרבה. אבל בזמן הזה, שאנחנו נמצאים ב'זמן מלחמה', 'בין דין של מעלה' לא מסתכלים על הדברים הללו. רק תביא 'סחורה'. רק תביא 'תורה' - איזה שיהיה, גם אם זה לא בדיוק 'לשמה' - וכבר תקבל עליה שכר בכפל כפליים. כי זה 'זמן מלחמה'. את זה צריך האדם להתחזק ולדעת. 'עת מלחמה'.

האפשרות הגדולה לזכייה ב'סייעתא דשמיא' בדור הזה

ויתירה מזו, (אמר לי אותו גדול): היום יש 'סייעתא דשמיא', עזרה מן השמים, לכל מי שרוצה בקל להצליח. בדורות שעברו כל אחד שהיה מבקש עזרה מן השמים: 'ריבון העולמים תן לי קצת סייעתא דשמיא להצליח', כי זה עיקר העיקרים. כל אחד היה רוצה את זה, כל אחד היה מתחנן ומתפלל על זה. ובשמים היה 'שקלא וטריא' למי לתת 'סייעתא דשמיא' - לפלוני או לאלמוני? אבל היום בזמנינו, 'יש טונות של סייעתא דשמיא' (בהאי לישנא אמר לי את זה אותו גדול), מחכים ומצפים בשמים לכל מי שיבקש 'סייעתא דשמיא'. מי שמבקש - יכול לזכות. להרבה. רק שיבקש.

הצורך הגדול של 'סייעתא דשמיא'

והרי כולנו צריכים 'סייעתא דשמיא'. בזה הכל תלוי. הגמרא במגילה (ו:): אומרת: לאוקמי גירסא - (להעמיד את הגירסא, שלא תשתכח ממנו) סייעתא דשמיא. ורש"י אומר (שם) דברים נוראים: 'יש יגע ואינו מוצא'. כדי שיישאר אצלו מה שהוא לומד, שלא יילך לאיבוד, שיהיה לו קנין אמיתי בדבר - זה רק על ידי עזרה מן השמים. 'סייעתא דשמיא'.

ז. הרי רבים לא יודעים מה זה בכלל 'סייעתא דשמיא'... תלך ב'רחוב יפו' תשאל מישהו: 'אתה מבקש סייעתא דשמיא?', יאמר לך: 'אני לא מבין מה אתה אומר... מה זה 'סייעתא דשמיא'? איזה מין 'מליצה' זו? איזה מין לשון זה... לא יודע מה זה...'.

ח. שערי סייעתא דשמיא מעל כולם

ראיתי כתוב על ה'בעל שם טוב' ע"ה, שהוא שאל את הנכדה שלו (הייתה נכדה חשובה, קראו לה איידל) שאלה: לפני ה'הבדלה' ב'מוצאי שבת' מובא בסידורים תפלה [המקור לזה בירושלמי (פ"ה דברכות ה"ב), והובא באחרונים (ע']

וישם מראשותיו - מה הועיל יעקב אבינו ע"ה באבנים אלו?

ממשיך הפסוק: 'ואקח מאבני המקום וישם מראשותיו' (בראשית כח יא). מפרש רש"י (שם), עשאן כמין 'מרזב' סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו' (שם יח). כך מפרש רש"י בשם רבותינו (חולין צא:). ומביאים בשם ה'סבא מקעלם' ע"ה דבר נפלא, שלימדו אותנו רבותינו בזה לימוד מוסר השכל גדול. יעקב אבינו ע"ה פחד מהחיות, לכן מה עשה? הניח אבנים, עשאן כמין 'מרזב', כמין 'גדר' סביב לראשו, במקום שישן, במקום שראשו נמצא. למה? מפחד אולי יבואו 'דובים' אולי יבואו 'אריות', או כל מיני 'חיות רעות'. לכן הוא בנה את הגדר הזו לשמירה. אבל הדבר הזה עדיין טעון ביאור: בנית את החומה הזו את הגדר הזה סביב ל'ראש' שלך,

טור סי' רצט, משנ"ב סי' רצה סק"ז, טעמי המנהגים ס"ס תכה עמוד קפט), ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס "תפארת חיים" (סוף עמוד סו). ע"ש, 'פתח לנו בזה השבוע שערי אורה, שערי ברכה, שערי גילה, שערי דיצה', כך חמישים שערים (מודפס בסידורים, תפתחו ותראו), והוא שאל אותה: 'איזה שער חשוב יותר מכל החמישים שערים הללו?', מה מהם הוא השער החשוב והנכבד ביותר? והיא הסתכלה ברשימה של השערים האלה, ואמרה לו: 'סבא, אני חושבת שהשער החשוב ביותר זה 'שערי סייעתא דשמיא', הוא המעולה מכולם'. כך היא אמרה לו. [בנוסף שלנו הספרדים זה לא כתוב השער הזה - 'שערי סייעתא דשמיא' - אבל כתוב 'שערי עזרה', מה זה 'שערי עזרה'? של בני אדם? (יהי רצון שלא נצטרך לזה כלל). לא על זה הבקשה. אלא 'שערי עזרה' - מהבורא יתברך. (לא מה'שכן' וה'שותף'...). 'שערי עזרה' - 'שערי סייעתא דשמיא' זה אותו דבר. זה השער החשוב מכל השערים]. ואמרו שהוא נענע לה בראשו. דיינו שהסכים שהיא צודקת, זה האמת. מי שזכה לשער הזה יש לו את הכל. הוא 'איש מצליח' (בראשית לט ב). ב'רוחניות' וב'גשמיות'.

אם יבוא 'אריה' לטרוף הוא יתחיל מהרגליים עד הראש, וב'רגליים' לא בנית כלום. הוא יבוא לכיוון ה'ראש', יראה ש'כאן אין כניסה', יעשה סיבוב קטן ויבוא מהרגליים. אם כן מה הרווחת? הרי לא הועלת כלום בזה שסגרת ובנית חומה מסביב לראש.

כאשר יש 'חיות רעות' - צריך לשמור על ה'ראש'

אלא כאן לימדו אותנו רבותינו כמה דברים: כשיש חשש שבאים 'חיות רעות' - צריכים לשמור את ה'ראש'. זה דבר ראשון. יש כל מיני 'חיות רעות', יש כל מיני 'הרהורים רעים', יש כל מיני מחשבות שקופצות לאדם. תשמור על הראש! זה עיקר העיקרים. אם אתה בונה חומה, אם אתה בונה גדר, תשגיח שהגדר הזו תקיף את הראש שלך. כי שם צריך לשמור ושם צריך לדקדק היטב. ה'ראש' טעון שמירה.

'בתר רישא גופא אזיל'

כלל גדול בידינו: גופא בתר רישא גריר. כך לימדו אותנו רבותינו (עירובין מא.). דהיינו: הגוף נגרר אחרי הראש. וזה כלל גדול בתורה. אם הראש טוב - גם הגוף בסדר. אם הראש 'לא בסדר' - ח"ו גם הגוף לא טוב. גופא בתר רישא גריר. תבדקו ותראו: כל דבר שהוא 'ראש' הוא צריך להיות בקדושה, למה? כי גופא בתר רישא גריר. הגוף נגרר אחרי הראש^ט. ומרן החיד"א ע"ה (בספר לב דוד פ"א) מביא בשם רבי חיים

ט. תתבוננו ותראו, שכל מה שהוא 'ראש' או 'ראשית', התורה נתנה לו 'קדושה'. כך זה בכל דבר. אם זה בזמן 'ראש השנה', שהוא היום ה'ראשון' של השנה, הוא 'יום טוב'. הוא יום קדוש. אם זה כל חודש ביום 'ראש חודש', יש בו קדושה, יש בו 'מוסף', יש דעה שאסור לעשות בו מלאכה (ע' בית יוסף או"ח ס' תיז), יש עוד כמה עניינים בראש חודש. יום קדוש. בן ראשון, 'בכור', קדוש. 'תרומה' זה מה'ראשית', גם כן קדוש. 'חלה' זה גם כן 'ראשית', קדוש. 'ראשית הגז' גם כן מקודש. וכן על זה הדרך.

ויטאל ע"ה, שזה הפשט בפסוק: 'החכם עיניו בראשו' (קהלת ב יד). שואל מהרח"ו: 'חכם עיניו בראשו', פשיטא! אלא מה? כל אחד יודע שהעיניים נמצאים בראש? מה שלמה המלך ע"ה החכם מכל האדם בא ללמד אותנו בזה? איזה מוסר הוא בא ללמדנו בזה? וביאר כך: 'החכם עיניו בראשו', ו'בראשו' הכוונה בראשיתו. בראשית של כל דבר. זה החכמה של החכם. החכם רואה את הנולד. החכם שמתבונן בכל דבר בראשיתו של דבר שהוא יהיה בקדושה. כבר מתחילתו הוא רוצה שיהיה בתורה. וממילא כבר השאר נגרר אחריו. אבל אם ה'ראשית' שלו לא כהוגן - גם מה שבא אחר כך ח"ו לא כהוגן.

י. ראשית היום - שלא תהיה בעצלות

ולכן ר' אליה לופיאן זצ"ל, תמיד היה אומר: יתבונן האדם ויראה, מחשבה ראשונה שלו כאשר קם בבוקר, כשמתעורר מהשינה, מה המחשבה הראשונה שהוא חושב בדרך כלל? דבר ראשון הוא מסתכל ב'שעון' ואומר לעצמו: 'השעה רק רבע ליש, אפשר לישון עוד חצי שעה...'. זה תמיד מחשבה ראשונה: כמה זמן נשאר לו לישון.. אמר ר' אליה לופיאן: נמצא מחשבה ראשונה בבוקר - עצלות. בזה הוא אוהז. וממילא כל היום כולו הולך לו בעצלות.

יתגבר כארי לעובדת קונו שיהא הוא מעורר השחר

הגאון ר' זונדל סאלנט זצ"ל (תלמידו של הגאון רבי חיים ואלאזין זצ"ל), כותב ב'קבלות' שלו (ע' בסוף ספר כתבי הסבא מקעלם - פנקס הקבלות, וע"ש), (מה שהוא כתב לעצמו להשיג ולהיזהר): כשהוא קם יקפוץ כמו 'אריה' מהמיטה שלו (ע' שו"ע סי' א ס"א). לא ימשיך הלאה לישון.

יש הרבה נזהרים באותה הלכה ידועה, (מעניין שכל הציבור יודע את זה..) שאסור לקום מיד. יש כזה דין (גיטין ע.), מוזכר גם במג"א (סי' א סק"ג), שלא לעמוד מיד, כי יש בזה סכנה לגוף. מה הוא עושה? חוזר לישון.. (כי לא יקום מיד, 'עד כמה' לא יקום מיד - לא כתוב.. אם כן הרי זה ספק פקוח נפש לחומרא..). ולא היא. כתוב בספרים (ע' שלחן ערוך הגר"ז מהדו"ת סי' א סעיף ו), כי השיעור הוא כדי אמירת

זהירות מעיתונים פסולים וכיו"ב

לכן זה תימה על אותם בני אדם, שמפקירים את ה'ראש' שלהם, כל מיני 'ספרים' אסורים, כל מיני 'חוברות', כל מיני 'עיתונים' (בר מין). כל אחד יודע מה נמצא שם.. 'יראת שמים' - אין שם. 'אהבת תורה' - אין שם. מה כן יש שם? 'עבודה זרה', 'גילוי עריות', 'שפיכות דמים', 'מינות' י, 'אפיקורסות'. זה גדוש מה'דף' הראשון ועד ה'דף' האחרון! יש כאלה אומרים: 'לי לא יקרה כלום', 'אני ערב לעצמי שאני יכול לקרוא ולהסתכל ושום דבר לא יקרה לי'. איך ייתכן כדבר הזה? צריכים לדעת חומר העניין. צריכים לברוח מזה כבורח מן ה'נחש' ב.

'מודה אני לפניך' וכו'. אומר את זה, וזה השיעור, אחר כך יכול לעמוד. צריכים לדעת (וכבר הארכנו על זה כמה פעמים): 'זריזות' זה דבר גדול. 'יתגבר כארי לעבודת קונו שיהא הוא מעורר השחר' (שו"ע סי' א ס"א).

יא. מעשה על הגרב"ב בעל ה'ברכת שמואל' זצ"ל

הגאון ר' ברוך בע"ר זצ"ל - ראש ישיבת 'קמניץ', (ה'חזון איש' ע"ה העיד עליו שכל עוד שהוא היה עמל בתורתו, לא היה שייך שתפרוץ ה'שואה'. כי בכח התורה שלו, ועמל התורה הממית והמפרך שלו, הוא ביטל כל גזירות קשות ורעות. ובאמת כך היה. הוא נפטר בתחילת שנת ת"ש, ורק אז נכנסו ה'נאצים' האזורים לפולין וקרה מה שקרה. כאשר הסתלק הצדיק - כבר נפרצו השערים) - סיפר על עצמו, שפעם אחת יצא לו והוא שמע דבר מינות ממישהו, איזה 'משהו' על ה' ועל משיחו. הוא העיד: 25 שנה לקח לי עבודה לתקן את הדבר הזה! זה לא 'מליצות'. ואנחנו שלא מרגישים, זה כמו שאין בשר המת מרגיש (שבת יג), אבל צריך להשתדל להשיג בדברים הללו.

יב. מעשה נורא על חומרת הדברים

רבינו הגדול ה'חפץ חיים' ע"ה, סיפר מעשה נורא: בדורו היה גאון עצום אחד, ר' לייב סטאוויסקר זצ"ל (היה איש אלוקים קדוש ועורא, וחיבר שו"ת פני האריה החי, יש עליו סיפורים בלי סוף, ואני מספר מעשה אחד קטן, מה שסיפר ה'חפץ חיים' זצ"ל - הובא בספר חפץ חיים על התורה פרשת בראשית עמוד כז), פעם אחת כאשר ישב

יש כאלה שזה נעשה אצלם דברים של 'מה בכך'. אדם פותח וקורא. ו'חסידים' ואנשי מעשה, לשבת שני עיתונים יקראו.. אחד מזה ואחד מזה. איך ייתכן?! זה קורע את הלב עד בית חללו! צריך להזהר

בבית הכנסת שלו אותו גדול, בא יהודי רוכל, שהוא היה מוכר כל מיני דברים, מוכר 'שרוכים' ומוכר 'מספריים' ו'מחטים', ובין שאר הדברים שהיה במרכולתו למכור, היו גם כן 'ספרים'. הוא לא הבין בזה הרבה, ומה שלקחו - היה קונה ומוכר עוד. כל ספר היה מוכר לפי ראות עיניו. אותו גדול ניגש אליו, והסתכל מה הוא מוכר, ופתאום ראה 'ספרים', הסתכל ב'ספרים' הללו ונבהל, היו ספרי 'מינות' ו'אפיקורסות' של אחד מגדולי האפיקורסים בדור ההוא, (שהוא ממש הטריף אלפי נפשות). הרב ראה את זה, וחרה לו עד מאד, לקח את זה וזרק את זה לתנור שהיה דולק שם, (זה היה בחורף), זרק וביער אותם מן העולם. שאל אותו הרוכל: 'כבוד הרב, מה אתה עושה לי, אתה עושה לי הפסדים, מזה אני מסתחרר!'. אמר לו הרב: 'אני אשלם לך, אל תדאג, לא אגזול אותך. אבל איך אתה מוכר את הדברים הללו, הרי אלו דברים נוראים, זה חוטא ומחטיא! כמו 'ירבעם בן נבט' שחטא והחטיא'. אמר לו הסוחר: 'מה אני אעשה? אני צריך פרנסה!', אמר לו הרב: 'פרנסה? תשב כאן כמה ימים (על חשבוני), ואני אחפש לך 'פרנסה' אחרת. אני מבטיח לך שאמצא לך פרנסה ממה שתתפרנס'. וכך היה, ישב שם באותו עיר. אחרי יומיים שלשה, בא אליו הרב, אמר לו: 'ברוך ה' מצאתי לך פרנסה. ה'שמש' של ה'כנסייה' מת, ואין מי שימשוך ויצלצל ב'פעמונים' של ה'כנסייה'. דיברתי כבר עם ה'כומר' אם הוא מסכים לקבל אותך, והוא מסכים לשלם לך כסף מלא (כמה שאתה מבקש), עבודה קלה ושכרה בצידה'. אותו אחד, שמע ונבהל, אמר לו: 'כבוד הרב, אני יהודי, איזה הצעה אתה מציע לי? שאני אהיה שמש של עבודה זרה? למשוך בחבלים והפעמונים של העבודה זרה יצלצלו. תמה אני על הדיבורים האלה!'. אמר לו: 'מה אתה תמה? כאן מה אתה עושה? אתה מזמין את הגויים לבית 'תיפלה' שלהם, (אולי יצא מזה ישועה, שלא ירביצו ליהודים בשעה הזו, ישבו שם). אבל אתה שהולך ומוכר ספרי 'מינות', אתה מחריב את העולם, וזה גרוע פי כמה! עדיף שתהיה שמש שם בבית עבודה זרה הזה, ולא תלך ותטמטם את בני ישראל במינות ואפיקורסות!'. כך סיפר ה'חפץ חיים' זצ"ל.

מזה, לברוח מן האש הנוראה הזו! אנחנו קוראים בכל יום ב'קריאת שמע': 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' (במדבר טו לט). 'אחרי לבבכם' - זה מינות. 'אחרי עיניכם' זה עריות וכו' (ברכות יב). צריך להשגיח בדברים האלה. איך אפשר שאדם יהיה 'תורתו פלסתר'? צריך להרעיש על הדברים האלה.

צריכים שמירה

אנחנו לא החזקים שייכולים לעמוד כנגד כולם, אברהם אבינו ע"ה היה אחד נגד כולם. אנחנו אנשים קטנים, מושפעים. יעקב אבינו ע"ה שמר על עצמו מחיות רעות. את מה הוא שמר? את ה'ראש'. עיון ששם עיקר השמירה. צריך לעמוד כצור וחלמיש בדברים 'ראשונים', שאדם לא יהיה מוזיק לעצמו בקנין של הדברים הללו, משלם כסף בשביל זה! קונה פצצות ומוקשים לתוך ביתו, ואחר כך הוא מתלוצץ ושואל איך קרה הדבר הזה שהוא עלה בסערה השמימה, אתה אשם בדבר! בדברים האלה אין מרחמים בדין! צריך להישמר בדברים האלה. שמירה ראשונה על ה'ראש'. להשגיח על הדברים הללו.

זהירות מספרים שאינם על פי דעת תורה

אותו דבר צריכים להזהר מ'ספרים' שאינם על פי השקפות נכונות וישרות, השקפות של דעת תורה, אסור להכניסו. צריך לדעת: אדם לפי תומו קורא לפעמים ולא שם לב - וזה נכנס, זה חודר^{יג}. היום

יג. הנהגתו של הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

המשגיח ע"ה - ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל - כשהיו מזמינים אותו לאיזה מקום לבוא, היה בא. אבל כך היה מנהגו, כל בית ובית שהזמינו אותו, דבר ראשון שהיה עושה, היה ניגש לארון ספרים, ועובר ספר אחר ספר, בודק. אם ראה שיש שם ספר שלא כהוגן, שלא כדת, היה אומר: 'או הוא או אני'. אתה

לדאבוננו הרב אנחנו מוצפים בדברים הללו. צריך לעמוד בפרץ. לחזק את האמונה. לחזק ולעמוד כצור החלמיש. לא להפגע מהדברים הללו. 'חיידיקים' אלה מסתובבים מרחפים בכל חללה של עולם, אדם רק יוצא החוצה וקצת נושם, וכבר מתגנבים לו כל מיני דיבורים. הוא שומע על בני תורה, על בחורי ישיבה, על 'גיוס בנות' וכו', זה היפך 'דעת תורה' כל הדברים הללו! אם יש לך שאלות: למה? מדוע? הוי אומר שאתה צריך בדיקה. טעון בדיקה. ויש השפעה ברחוב, משפיעה על כולם. צריכים להיזהר ולהישמר.

יעקב אבינו ע"ה עשה אבנים סביב לראשו - השתדלות בלבד מספיקה והדבר השני, עוד לימוד מוסר השכל שלומדים ממעשה יעקב אבינו ע"ה: בוטח אמיתי בה' יתברך - הוא לא דואג יותר מדאי. יעקב אבינו ע"ה לא בנה לו איזה 'בונקר' איזה 'מקלט'. לא בנה 'גג' על 'גג' ו'חומה' על 'חומה'. לא! צריך לעשות את גדר ה'השתדלות' המינימלית לשמירה, ולזה מספיק לו חומה מסביב לראשו. לא צריך יותר מדאי. לא להפריז בעניינים של בטחון יותר מדאי. בוטח אמיתי עושה את המעט. את הנצרך. צריך לעשות קצת, והברכה תחול הלאה.

רוצה שאני אהיה כאן - זה צריך לצאת. או להיפך: תשאיר אותי ואני יוצא. אבל אני אתו לא יכול להיות ביחד. (כך סיפר תלמידו).

יד. גיוס לצבא - ייהרג ואל יעבור!

גדולי ישראל פסקו כולם שזה בגדר ייהרג ואל יעבור! ואם יש משהו שמפקפק בזה - שיידע שהוא כבר נחלה בחולי הזה. בהשפעה של הרחוב.

הנס שנחפזו האבנים כולן לאבן אחת - מוסר השכל

הזכרתי בזמנו בשם רבי יענקל'ה ראדיצ'קובר זצ"ל^{טו}, שהוא אמר דבר נפלא מאוד. בפרשה שלנו אנו רואים דבר פלא, מה שרש"י מביא בשם רבותינו (חולין צא:), שעשאן כמין 'מרזב' סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח צידק את ראשו, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. וזה פלא: אם כבר נעשה כאן 'נס', למה עשה הקב"ה אבן אחת גדולה, שהקב"ה יעשה 'כר' שיוכל לישן במנוחה, הרי ארבע עשרה שנה הוא לא שכב, הוא לא ישן, לפחות יעשה לו 'נס' משובח ויהיה לו איזה 'מזרון' נח, עם 'פוך' טוב. למה הקב"ה עשה לו מזה 'סלע'?! אלא כאן לימדה אותנו התורה: מ'מחלוקת' שום דבר טוב לא יוצא! אפילו יתקוטטו ונעשה 'נס', מה יצא מ'נס' כזה? סלע. אבן. לא

טו. הגאון ר' יענקל'ה ראדיצ'קובר זצ"ל

הוא היה צדיק בדור שעבר, היה יהודי מפורסם, עליו גדול, גר בירושלים, נפטר בלי בנים, היה גאון מפורסם, אבל מחמת צרות אישיות שעברו עליו, קצת נשתבשה עליו דעתו, שמעתי (כך מספרים, אני לא יודע אם זה אמת) שביום חופתו הכלה שלו מתה (בר מינן), והכאב הזה גרם לו שהוא קצת 'ירד מהפסים', אבל היה תלמיד חכם מופלג. יש הרבה שמועות ממנו.

לוחות ושברי לוחות

מספרים שפעם היה אצל ה'חזון איש' ע"ה, וה'חזון איש' דיבר אתו וכיבד אותו מאוד. וכשהוא יצא החזו"א ליוה אותו החוצה. ואמר עליו אחר כך: 'זה מה שנקרא שברי לוחות'. הגמרא (ברכות ח:) אומרת: 'הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו'. למה? 'לוחות ושברי לוחות מונחות בארון'. ארון הברית, לא היו מונחים בו רק לוחות שניות, אלא גם 'שברי לוחות', של הלוחות הראשונות שמשו רבינו ע"ה שיבר. גם אותם אספו והניחו בארון הברית. כך זה גם תלמיד חכם שעסק בתורה, ומחמת אונס שכח תלמודו.

יותר מזה. 'מחלוקת' זה דבר עקר, שום פרי לטובה לא יוצא מזה. צריך להיזהר מזה, צריך לברוח מזה כבורח מן האש, כבורח מן הנחש. מחלוקת זה דבר רע, שום דבר טוב לא יוצא מזה^{טז}. תבדקו ותראו: כל מחלוקת שהייתה בין מי למי - לא יצאו נקיים. לא יצא מזה שום ברכה. שום דבר טוב לא יצא. כך הוא פירש.

זהירות מהמחלוקת

וזה מוסר גדול למתבונן, יש בזה באמת לימוד מוסר גדול, לדעת: לא מוצא הקב"ה לישראל כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום (עוקצין סוף פ"ג). אבל 'מחלוקת' זה קשה מאוד. באיגרות חזו"א ע"ה הוא כותב: קשה על"י המחלוקת, 'קש' ממחלוקת, כבד עלי וקשה עלי כקורת בית הבד. זה נורא נוראות. מי שמשותתף בעניינים של מחלוקת לא יינקח. (אפשר להאריך בהרבה עובדות, לא נאריך בזה כעת). אפילו תינוקות שאין בהם

טז. מחלוקת "לשם שמים" - סופה להתקיים..

הרבה פעמים אדם אומר 'מה שאני עושה את המחלוקת הזו - כוונתי לשם שמים, לתועלת העניין'. לא יצא מזה דבר טוב. צריכים לדעת ש'לשם שמים', זה דבר דק מן הדק. ברגע שאדם מתחיל להכניס אינטרסים פרטיים שלו, אפילו מעט מן המעט, זה כבר לא 'לשם שמים'.

ראיתי מפרשים בשם איזה גדול אחד שאמר: 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים' (אבות פ"ה משנה יז), אם המחלוקת לא 'לשם שמים', אלא בשביל 'כסף', בשביל 'כבוד', בשביל 'חשבונות' אחרים - אפשר למצוא פתרון למחלוקת הזו: מה אתה רוצה 'כסף'? ניתן לך 'כסף'. ניתן לך 'כבוד', ונסיים את המחלוקת. אבל אם המחלוקת 'לשם שמים', הוא לא רוצה לא 'כסף' ולא 'כבוד', רק 'לשם שמים', זו צרה גדולה. זה יכול להתקיים תמיד. אי אפשר לפתור ואי אפשר למנוע את המחלוקת הזו. אומר לך: 'לשם שמים אני מתכוין, לא מבקש שום דבר.. הכל לשמו יתברך.. הכל לכבוד הבורא יתברך..'. ואוי ואבוי מה שיצא מזה.. 'סופה להתקיים'.

חטא, שאין בהם עוון, נספים בעוון המחלוקת, כמו שלומדים בפרשת קורח, וכמו שרש"י שם (במדבר טז כז) מביא מדברי רבותינו בזה. צריכים לברוח מהמחלוקת. אין שום רווח ממחלוקת. תשתמט ותברח. ורק אז יש ברכה ויש שלום ויש טובה. צריך לברוח מהמחלוקת.

כל הבריאה לא נבראה אלא לשימוש האדם השלם

כל זה לגבי מדרשו של הענין. אבל באמת צריכים להבין מה הביאור בזה, מדוע האבנים נלחמו 'עלי יניח צדיק ראשו', מה הביאור בזה? למה זה באמת כך? עומד על כך רבינו הרמח"ל ע"ה בספר מסילת ישרים (פ"א) שהאדם השלם, התלמיד חכם האמיתי, "אם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם", כל מה שנברא העולם כולו, זה רק בשביל שימוש האדם. ולאיזה אדם? לאדם המעלה. לאדם השלם. הרמב"ם כותב (בהקדמתו לפירוש המשניות), שייתכן מצב, שיהיה איזה עשיר, שיבנה 'ארמון' מפואר, 'ארמון' נהדר, ויעמוד ה'ארמון' הזה אלף שנה, בשביל מה? בשביל שאחרי אלף שנה יבוא איזה תלמיד חכם וישב בצילו של אותו 'ארמון'. נמצא שכל מה שטרחו האנשים, כל מה שעבדו כל מה שהוציאו הוצאות וכל הטורח והעמל והיגיעה, הכל בשביל שאחרי רבות בשנים, אחרי כמה דורות, יבוא איזה תלמיד חכם ישב וייהנה מהצל של ה'ארמון' הזה, בשביל זה נבנה ה'ארמון' הזה".

נס ההצלחה של ישיבת מיר בזמן השואה

יז.

סיפרו הגדולים שבווה הבינו מה בדיוק קרה ברוסיה לפני חמישים-שישים שנה, נס ההצלחה של 'ישיבת מיר'. הישיבה היחידה (כמעט) שניצלה בזמן ה'שואה'. יצאו מ'לוע הארי' ממש, מתוך 'רוסיה הרשעה' שתפסה והחריבה את כל מרכזי התורה, והם ניצלו על ידי העזרה של הרוסים, זה היה נס שאין כדוגמתו. המושג 'ע"ה' (הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל) הפליא את גודל הנס

'כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה' (ברכות ו סע"ב שבת ל:). רק בשביל העזרה בשבילו, לשימוש, לשימוש האדם. כל העולם נברא לשימוש האדם השלם. התלמיד חכם האמיתי. כך זה כל העולם כולו לא נברא אלא לאדם השלם. אומר הרמח"ל ע"ה: "אם האדם נמשך

הזה. זה סיפר ארוך כל הפרשת ניסים שהייתה ל'ישיבת מיר', אבל אני אומר את זה בקיצור נמרץ. הפלא הגדול ביותר שהם השתמשו ברכבת הרוסית, רכבת הטרנס סיבירית זה נקרא, והיה אחד ה'צארים' הרוסים שנכנס לו שגרון בראש (לא פחות ולא יותר) הוא ביקש שתהיה רכבת מקצה אחד של 'רוסיה' - עד לקצה השני. מהקצה הנמצא בצד הים, הים הבלטי, עד 'פן'. עד הצד השני. רכבת לכל רוחב רוסיה. אף אחד לא הבין בשביל מה זה? וכי יש תיירים שנוסעים ל'סיביר' שצריך לעשות בשבילם 'רכבת'? אבל כך הוא ביקש וכך עשו. אלפי אנשים נהרגו עד שעשו את הרכבת הזו. ואת ההוצאות אין לשער ואין לתאר. אבל כך נכנס לו למלך בראש וכך עשו. אף פעם לא הבינו מה הטעם בזה. הנסיעה ברכבת הזו הייתה אורכת שבועיים שלמים. מי נוסע כל כך הרבה זמן? מי נוסע ל'קוטב'? שמעתם תיירים שנוסעים ל'סיביר'? מה יש לעשות שם? (יש שם 50 מעלות מתחת האפס.. הליצנים אומרים שאדם שמדבר ב'קוטב' הדיבור 'קופא' אותה יכול לקרוא אותו..). בשביל זה עושים רכבת? רכבת עושים כשיש צורך.

אבל אחר כך כשניצלה ישיבת מיר והשתמשה ברכבת הזו הם נסעו מ'קובנא' (משם התחילו), עד הקצה השני של רוסיה, 'וולדייווסטוק' זה נקרא, על שפת הים בדרך ליפן. שבועיים שלמים. והבולשת הרוסית יחד איתם בולשים לגרש אותם ולהוציא אותם שלא יישארו ברוסיה. וזה היה נס ופלא, הרי כל מי שביקש לצאת מ'רוסיה' היו שולחים אותו ל'סיביר'. וכאן כל הישיבה ביקשו לצאת והם הולכים יחד איתם לשמור שלא יישארו ח"ו.. זה ניסים שאין לשער ואין לתאר. ואמרו הגדולים: עכשיו אנחנו מבינים בשביל מה נבנתה הרכבת הזו, כל הטורח והכסף והנפשות האלה שמתו שם בעבודות של הבניה של הרכבת הזו - הכל היה בשביל אותם בני תורה שיינצלו. זה הפשט. כדי להציל את 'ישיבת מיר'. הקב"ה ית"ש הכין והקדים רפואה למכה. ולכן כבר כמה דורות לפני זה עשו רכבת לצד ההוא. כי בני תורה ממיר צריכים לברוח עוד כמה דורות ברכבת הזו.

אחר העולם, ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו". העולם יורד איתו. אבל "אם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, ומשתמש בעולם רק להיות לו לסיוע לעבודת הבורא", בעבודת הבורא, הרי "הוא מתעלה, והעולם עצמו מתעלה עמו", למה? "כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם", לבריאה כולה, כל הבריאה כולה, יש לה עלייה גדולה "בהיותם משמשי האדם השלם, המקודש בקדושתו יתברך", וזהו הענין של אבני המקום שלקח יעקב אבינו ע"ה, ושם מראשותיו, שהייתה כל אחת ואחת אומרת עליי יניח צדיק ראשו, למה? כי זה עילוי לכל הבריאה כולה להיות משמשי האדם השלם. כך מסביר המסילת ישרים.

יעקב אבינו ע"ה האדם השלם שהעולם נברא למענו

ומי שלם יותר מיעקב אבינו ע"ה? הנה הפרשה תוכיח, יעקב אבינו ישן באותו לילה, והוא רואה חלום, חלום מופלא, חלום שמי שחושב זה באמת פלא פלאות: 'והנה ה' ניצב עלי' (בראשית כח יג), הוא לא חולם על הבל הבלים ח"ו, אלא על הקב"ה, 'ה' ניצב עלי', ומברך אותו, תדע לך: 'הארץ אשר אתה שוכב עליה - לך אתננה ולזרעך' (שם). 'והיה זרעך כעפר הארץ' (שם יד), אתה עכשיו רוצה ללכת ל'לבן', רוצה לחפש שם אשה להתחתן, מבטיח לך יהיה לך 'דור ישרים מבורך', 'והיה זרעך כעפר הארץ' (שם). 'ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך' (שם יד). עוד מברך אותו: 'והנה אנכי עמך' (שם טו), אתה הולך למקום מסוכן ('מאורת נחשים'), אל תדאג, אנכי אתך, ואשמור עליך, לא יצליח 'לבן' בשום דבר כנגדך, 'ושמרתך בכל אשר תלך, והשיבותיך אל האדמה הזו', אני יחזיר אותך, 'כי לא אעזבך עד אשר עשיתי את אשר דיברתי לך' (שם). כאלה ברכות, כאלה הבטחות, מקבל יעקב אבינו ע"ה. זה 'חלום נבואי'.

זהירות מנדנוד חטא

ממשיך הפסוק: 'ויקץ יעקב משנתו' (שם טז), ומה הוא אומר? 'ויאמר אכן יש אלהים במקום הזה ואנכי לא ידעתי'. אומר רש"י, שאם ידעתי, לא יישנתי במקום קדוש כזה. יעקב אבינו ע"ה כאשר הוא קם מה הוא עשה? 'וידוי', מכה על לבו: 'חטאתי עויתי פשעתי'. אם הייתי יודע שמקום זה הוא כזה מקום מקודש לא הייתי ישן. נתאר לעצמנו אם אדם מאיתנו היה חולם כזה חלום, לא כזה, אלא אחד חלקי אלף מחלום כזה.. רק חולם 'הנה ה' ניצב עליו', ולא אומר כלום, לא מברך אותו כלום. כשהיה קם בבוקר, היה קורא לכולם: 'בואו תשמעו מה חלמתי..', ואם קיבל ברכות: 'בואו תשמעו איזה ברכות קיבלתי..'. אבל יעקב אבינו ע"ה, דבר ראשון מתוודה: 'אוי ואבוי, ישנתי במקום מקודש, אם ידעתי - לא ישנתי. זה ירא אלקים אמיתי. ממשמש ומפשפש במעשיו. זה האדם השלם. רואה שיש כאן נדנוד איסור, בשגגה, עושה תשובה"'. (לא חושב על חלומותיו, רושם את זה על 'ספר הזכרונות': 'חלמתי ביום זה וזה כך וכך', ואחר כך אומר לבורא עולם: 'ריבון העולמים, תקיים מה שכתוב כאן..'). 'ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה' (שם

'חטא' זה 'רעל' - גם ב'שוגג'

יח.

הזכרנו הרבה פעמים שיש טעות משובשת ומצוה לעקור אותה: הרבה אומרים 'אני לא ידעתי שזה אסור', 'שוגג הייתי', 'שכחתי', וטענה זו היא דבר שאין בו לא 'טעם' ולא 'ריח'. מה זה 'לא ידעתי'? היית צריך לדעת! אם באים ואומרים למישהו: 'תראה עשית שלא כדת', הוא פוטר את עצמו ואומר לך: 'לא ידעתי..', והרבה שאומרים 'לא ידעתי' תראה אותם מחייכים לך.. 'מה אתה רוצה לא ידעתי..', אם היה יושב ובוכה.. בסדר. אבל הוא מחייך לך: 'לא ידעתי..', 'שכחתי'.. זה לא תירוץ. צריך לדעת: 'חטא' זה 'רעל'. זה ממית. אם אדם בשגגה היה שותה 'כוס רעל', הוא 'לא ידע', הוא 'שכח'.. הרעל ימית אותו או לא ימית אותו? ודאי שכן! יצעק 'לא ידעתי'. לא ידעת, בסדר. אבל זה עונשך. מה בכך

י), מקבל חרדה, מה נורא המקום הזה, 'אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים' (שם). זה אדם גדול. לא נותן ליצר הרע שיבלבל אותו ויטעה אותו. וזה מה שלומדים מכאן שאדם ילמד מה זה 'נדנוד חטא', מה זה 'איסור חטא', מה זה 'דק מן הדק' של החטא. זה מה שיש לנו כאן לימוד מוסר השכל. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

שלא ידעת. רעל מומית. חטא זה רעל. שוגג או לא שוגג זה מומית. צריך להקדים תשובה, לא לפטור את עצמו ב'לא ידעתי', אלא ב'חטאתי עויתי פשעתי', 'אני אעשה תיקון לדברי'. [והאריך בזה הגאון רבי חיים וואלז'ין זצ"ל בספרו רוח חיים על מסכת אבות (פ"ב מ"א) ע"ש].

א. בענין ויקח מאבני המקום

בראשית (כ"ח י'): "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא".

חולין (צ"א ב'): "כתיב ויקח מאבני המקום, וכתיב ויקח את האבן, אמר רבי יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו, תנא וכולן נבלעו באחד".

ופירש רש"י ז"ל: "מאבני, משמע טובא, וכתיב ויקח את האבן: נבלעו באחד, נעשו אבן אחת". ורבותינו בעלי התוספות ז"ל חולין שם כתבו: "כתיב ויקח את האבן, לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני המקום", וכן הוא בתוספות על התורה מהדורת "הדר זקנים", וכן כתבו רבינו אברהם ׳ עזרא, ורשב"ם, והרב החזקוני, והרד"ק, הרלב"ג, ורבינו יצחק אברבנאל זכרונם לברכה בפירושים לתורה שם.

וזו לשון רבינו הרא"ש בתוספותיו לחולין שם: "כולן נבלעו באחת, פשטיה דקרא ניחא דלא כתיב ויקח אבני המקום אלא מאבני, אחת מאבני המקום לקח".

וכבר רבותינו חכמי הזהר הקדוש פירשו כן וזו לשונם בספר זהר חדש (פרשת ויצא דכ"ז סע"ג): "ויקח מאבני המקום, אמר רבי יוסי אבן אחת ממש היתה. משמע דכתיב מאבני, ולא אבני. כד"א מבנות הכנעני, ולא אמר אלא אחת. הדא הוא דכתיב אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, אחת מהן".

ועוד שם בזהר חדש (דכ"ח ע"א): "אמר רבי אלעזר וכו', וכן הוא ברירא דמילתא דכתיב ויקח מאבני המקום, אבן אחת מאבני המקום", ועיין בספר הכתב והקבלה בראשית (כ"ח י"א) עיין שם.

וראיתי לרבינו הגדול מהר"ל ז"ל מפראג בספר גור אריה שם (פסוק י"א): "ויקח את האבן, אלא התחילו מריבות וכו', יש מפרשים מאי "מאבני המקום" - אחד מאבני המקום.

ואלו האנשים מצאו תורה של הפקר לפרש בה כרצונם, כי אף הדיוט אינו מדבר כדברים האלו, דמאחר שלא לקח רק אבן אחד לא הוי ליה למכתב רק "ויקח אבן", כי אחר שלקח אבן יחידי מה לו לכתוב ולהשתתף אותו עם שאר אבני המקום לכתוב "מאבני", אבל אם רבים לקח, מרבים - שייך בו "מאבני המקום", כי לקח מקצת אבנים, כי רבים מרבים הם "מאבני המקום", אבל אבן יחידי אין זה מקצת, ודבר זה ברור למשכיל, רק מפני שרדפו אחר פשט הכתוב נהגו בתורה הפקר, אבל חכמי האמת פירשו האמת, כי רבי יצחק פירש כן כי נתקבצו כל האבנים אל מקום אחד, וכו'.

הוכרחתי לכתוב דברים אלו להראות לאנשים עורי לב, אשר שמים דברים אשר הם כבשונו של עולם - לדברי תוהו, כאילו אין בהם ממש, ודבריהם אשר הם תפל בלי טעם וריח [שמים] לדברים אשר הם ברומו של עולם, כי איך לא יביטו אל המראה הגדול שהתורה פירשה כי לקח "מאבני המקום", כי מה לנו בזה, רק כל דיבור ודיבור במראה הזה הוא דבר מופלא. ואל תחשוב כי הדברים אשר נתבארו למעלה הם שורש ועיקר הדבר, רק הם התחלה למבין קצת מעט מה שאפשר למתחילים, כענין ברוך הנותן חכמה לחכימין. ודיין האמת אשר היינו כעורים הממששים בצהרים.

עוד דע אתה אם תחפש דברי חכמים כמטמוניות אז תמצא אוצר כלי חמדה אשר אצרו במטמוניהם, ואיש הפתי חושב אך דברי דרשה הם, לא אמרו כך אלא להרחבת הלשון, ואתה לא תחשוב כן, רק כי כל דבר מדבריהם שורש התורה", עד כאן דברות רבינו מהר"ל מפראג ז"ל, ועיין שם שהאריך.

ועם שאני עפר יעקב ואיני כדאי כלל וכלל, תמה אני על עצמי ונעלם ממני מדוע רבינו הגדול מהר"ל ז"ל אישתפך חמימיה טובא כנ"ל, שהרי רבים ושלמים מרבתינו הראשונים כמלאכים נ"ע, הן חכמי ספרד, והן חכמי אשכנז נ"ע, קרוב למנין ראשונים כמלאכים, פירשו כן אליבא דהפשט וכנ"ל, ועמם ספר תורה קדוש הם חכמי הזהר הקדוש וכנ"ל, ונעלם ממני לא אדע מה אדון בה וצ"ב, וישא ברכה מאלהי המערכה אשר יבאר הענין ויעמידני בקן אורה ושכמ"ה.

וזה אשר כתב לי בני היקר רבי עמנואל שליט"א: לחומר הענין נראה דהמהר"ל ז"ל אישתפך חמימיה על מי שרצה מכח הפשט לסתור דברי חז"ל, אך הראשונים הנ"ל לא באו לומר שזה הפשט וזולתו אין, אלא שמלבד הדרשה יש גם פשט, וגם אחרי פשט המקרא עדיין יש לדקדק באמת מדוע לא כתבה תורה ויקח אבן, ולמה לי לישנא דמאבני, דאפשר לפרש בו לשון רבים, אלא ודאי רצתה התורה להורות כי כאן יש מקום להדרש כדרשת רבי יצחק, דאם לא כן היה לה לכתוב לשון מבורר דיחיד, דהוא ויקח אבן וכנ"ל, ומדלא כתבה כן אלא "מאבני" מקרא זה אומר דרשני לבד מפשט המקרא, ולזה יודו גם כל רבתינו הראשונים ז"ל, אמנם מהר"ל ז"ל כתב כנראה על מי שרצה לעשות חז"ל כטועים ושאינם מבינים אפילו פסוק כצורתו ח"ו, ולכך כתב מה שכתב, כן נראה בדוחק. עד כאן דבריו הי"ו. ועיין. [תשס"ה].

ב. בענין שהיו אומרים לאה לעשו

בראשית (כ"ט ט"ז): "וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל, ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה".

ופירש רש"י ז"ל: "עיני לאה רכות, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן".

וכך אמרו במסכת בבא בתרא (קכ"ג א'): "כתיב ועיני לאה רכות, מאי רכות, אילימא רכות ממש, אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, דכתיב מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, בגנות צדיקים דבר הכתוב, אלא אמר רבי אלעזר שמתנותיה ארוכות. רב אמר לעולם רכות ממש, ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה, שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן, והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת: גדול מה מעשיו - איש רע הוא מלסטם בריות, קטן מה מעשיו - איש תם יושב אוהלים, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה. והיינו דכתיב וירא ה' כי שנאה לאה, מאי שנאה, אילימא שנאה ממש, אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה - ויפתח את רחמה".

וזה רבות בשנים הייתי תמה להבין אטו זו גזירת הכתוב או הלכה למשה מסיני או בת קול יצאה וגזרה שגדולה לגדול וקטנה לקטן, וממה נתייראה לאה ולמה בכתה עד שנשרו ריסייה, ומה הביא אותה לסבור ולחשוב שהיא תנתן בחלקו של טורף הוא עשו רשיעא, דמה בכך שלרבקה יש שני בנים גדול וקטן וכן ללבן אחי רבקה יש שתי בנות, וכי אז לא היו עוד אנשים עם שתי בנות ומאי כולי האי, וחרדה ובכיה זו למה, ומה פשר דבר.

ובס"ד מצאתי לחד מן קמאי רבינו מנחם ז"ל במדרש שכל טוב בראשית (פרשת ויצא כ"ט ס"ז דף קל"ב) שכתב: "ועיני לאה רכות. מבכיה ושכך היו **התנאים** לאה לעשו ורחל ליעקב, והיו הכל מזילין לעשו ומשבחין ליעקב, והיא שומעת דומעת ובוכה, ואמרה רבנו של עולם אל אפול בחלקו של רשע".

שוב ראיתי שדבריו מן המקדש הם יוצאים מדברות רז"ל במדרש תנחומא (הקדמון פרשת ויצא ס"ב): "למה היתה לאה שנאה לא

שהיתה כעורה מרחל, אלא שהיתה יפה כרחל, שנאמר וללבן שתי בנות שוות בנוי וביופי ובזקיפה, ולמה אמר ועיני לאה רכות אלא כיון שילדה רבקה עשו ויעקב, נולדו ללבן שתי בנות לאה ורחל, **שלחו אגרות אלו לאלו והתנו ביניהן**, כדי שיטול עשו את לאה, ויעקב רחל, והיתה לאה שואלת במעשה עשו, והיתה שומעת שמעשיו רעים, והיתה בוכה בכל שעה לומר כך עלה גורלי לרשע הזה, ומתוך כך נעשו עיניה רכות, שנאמר ועיני לאה רכות, ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה".

ועוד בתנחומא שם (שם ס"כ): "בשעה שילדה רבקה ליעקב ולעשו, נולדו ללבן שתי בנות, ושלחו אגרות זה לזה לומר אתה הולדת שתי בנות ואני שני בנים, ניתן אלו לאלו, והיתה לאה שומעת מעשה עשו ובוכה, וכו', ומנין שהיתה לאה בוכה, שנאמר ועיני לאה רכות וכו' וכיון שילדה לאה ליעקב, היתה רחל מצירה, לומר שמא יטלנה עשו מאחר שלא הולדתי בן, וכיון שילדה ליוסף אמרה אסף אלהים את חרפתי".

והשתא לפי זה אתי שפיר שכך היו ועשו **תנאים ביניהם** יצחק ואשתו רבקה עם לבן ואשתו עדינה, שגדולה לגדול וקטנה לקטן, ולכן לאה אמנו ע"ה חששה ויראה והרבתה בתפילה, ואתי שפיר ודוק היטב.

ועתה ראיתי שכבר נאמר כך גם במדרש בראשית רבה (פ"ע סט"ז): "ועיני לאה רכות, מהו רכות, רכות מבכיה שהיו אומרים כך היו התנאים הגדולה לגדול, והקטנה לקטן, והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע".

ופירש הגאון מהרז"ו ז"ל: "כך היו התנאים, הבריות היו משערין שכך נגזרו התנאים מהקב"ה מתולדתם, כי גם אברהם נשא ממשפחה זו בת אחיו, וכן יצחק ובני יצחק ובתנחומא כאן (סימן ד')

ביתר ביאור עש"ה, ואיתא בסדר עולם (פ"ב) שרחל ולאה תאומות ונולדו בעת שנתברך יעקב ולכך נטמן בבית עבר עד שהיו בנות י"ד שנה", ובפירוש עץ יוסף קמדרש שם פירש: "שהיו אומרים, ההמון היו אומרים כי תנאים היו בין רבקה ללבן ששני בניה ישאו שתי בנותיו הגדולה לגדול והקטנה לקטן ונתיראה שמא יתקיימו הדברים".

ומדברי מהרז"ו והעץ יוסף מתבאר שהבינו "שהיו אומרים", היינו ההמון והבריות כך היו אומרים, אבל למבואר במדרש תנחומא הקדמון יש לי לומר בס"ד שהביאור כנ"ל, שבעת לדתם של יעקב ועשו היו אומרים **יצחק ורבקה ולבן ועדינה**, ועשו תנאים שכך יהיה גדול לגדולה וקטן וקטנה, ולא על ההמון מדובר, ולכך בכתה לאה, ואין צריכים לדחוק שפירש העץ יוסף שאחר שההמון דיבר חששה לאה ובכתה שמא יתקיימו הדברים ודוק היטב. [ודע דנראה לי לגרוס בדברי המדרש בתוספת אות קטנה וכך צריך לומר שהיו אומרים כך יהיו התנאים דוק והבן].

ודע כי מצאתי מסורת אחרת לרז"ל בתנאים שהיו בין יצחק ולבן, והוא האמור במדרש תהלים (מזמור נ"ה ס"ד): "פדה בשלום נפשי כי ברכים היו עמדי, פסוק זה על רחל נאמר, מהו מקרב לי, שלא תקרב עצתו של עשו ברחל, [אמר רב יעקב בר אידי] למה שכן היו התנאים שיעקב נוטל לאה, ועשו רחל, ומי גרם לרחל להנצל ממנו, כי ברכים היו עמדי, שאף יעקב ולאה היו סודרין עליה תפילה, הדא הוא דכתיב ויזכור אלהים את רחל רחל בזכותה, "את" רחל בזכות האבות והאמהות", והובא בילקוט שמעוני תהלים שם (רמז תשע"ב) עיין שם.

ולפי מסורת זו התנאים היו שעשו נוטל **לרחל** ולא ללאה, ולשיטה זו דרב יעקב בר אידי דמדרש תהלים יש לפרש עיני לאה רכות, היינו שהיו ארוכות במתנותיה וכדאמר רבי אלעזר בבא בתרא הנ"ל, ולא שהיו רכות מריבוי בכייתה ודוק. [ומה שרחל לא בכתה שלא

תנשא לעשו, יש לומר שרחל ידעה שיש לה כח תפילות יעקב ולא כנ"ל].

והנה במדרש בראשית רבה (פ"ע סט"ז) אמרו: "ועיני לאה רכות, אמורא דרבי יוחנן תרגם קודמוי ועיני לאה הוו רכיכין, אמר ליה רבי יוחנן עינוהי דאימך הוו רכיכין, ומהו רכות רכות מבכיה שהיו אומרים כך היו התנאים הגדולה לגדול והקטנה לקטן והיתה לאה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע", ועיין בספר עלי תמר על ירושלמי מגילה (פ"ד ה"א דף ק"ס ע"ב) ודוק.

ומבואר שרבי יוחנן מפרש עיני לאה רכות היינו מריבוי הבכיה שבכתה לאה שלא תהיה בחלקו של עשו, והתעוררתי בס"ד כי ראה נא שהן האמורא רבי אלעזר שהיה תלמיד מובהק של רבי יוחנן כנודע ורבי יוחנן מדבר מתוך גרונו עיין יבמות (צ"ו ב') ותוספות יומא (ד' א' סד"ה תניא), וכן האמורא רב יעקב בר אידי שגם הוא היה תלמיד מובהק של רבי יוחנן ועיין חולין (נ"ז ב') ובספר סדר הדורות בערכו, ובספר תולדות תנו"א ח"ב (דף תשע"ז), כאן שני אמוראים אלו אינם סוברים כסברת רבם רבי יוחנן שפירש עיני לאה רכות היינו מריבוי הבכיה שלא תפול בחלקו של עשו וכמשנ"ת ודוק היטב.